

Naarmate een kind jonger is, maakt het minder bewust onderscheid tussen kennis en beleving. Een scheiding in fictie en non-fictie kunnen we theoretisch voor onszelf wel maken, maar kinderen (vooral jonge) maken zich daar minder zorgen over. Beide vormen van lectuur zijn voor de uitbreiding van de taalschat, begripsvorming, stijlgevoel, fantasie en de emotionele ontwikkeling van belang, al zal een kind bij een verhaal sneller en meer emotioneel betrokken raken dan bij een tekst van meer informatief karakter.

Een goed verzorgde centrale schoolbibliotheek behoort een standaarduitrusting te zijn op de basisschool

In dit betoog zal een pleidooi voor een centrale schoolbibliotheek niemand meer verbazen. Het opbouwen van een bibliotheek is vakwerk. De openbare bibliotheken willen de scholen daarbij graag helpen. Helaas zijn de geldmiddelen nog beperkt, maar ook met weinig geld kan een begin worden gemaakt. Voor integratie van de bibliotheek in het onderwijs zal aan een aantal voorwaarden moeten worden voldaan, zoals: herziening van het onderwijssysteem waarbij leerboeken nog centraal staan en waarbij de te strenge scheiding in afzonderlijke vakken belemmerend werkt. Het ontstaan van termen als "wereldoriëntatie" en "verkenning van de wereld" die op een verandering wijzen in de goede richting, bewijst dat de zaak in beweging is.

Hier ligt een belangrijke taak voor de pedagogische academies: laten zij de toekomstige onderwijzers geschikt maken voor het onderwijs in de toekomst en niet zoals nog dikwijls gebeurt voor het onderwijs van gisteren.

EEN MAATSCHAPPIJKRITISCH KLEUTERVERHAAL?

(discussie met Kees Simhoffer)

Met een fragment uit zijn roman "de Knijpkat" als inleiding illustreerde Simhoffer zijn mening, dat de doorsnee kleuterlectuur zoethouderij is en de kleuter zelden confronteert met de bestaande werkelijkheid. Over die kleuterlectuur en/of -literatuur is nooit een werkelijk wetenschappelijke studie verschenen. Iedere spreker erover heeft dus carte blanche en is zichzelf een god. Wanneer het doel van de kleuterlectuur is: taalontwikkeling en smaakvorming (en waarom niet?) dan schiet ze dat doel voorbij en werkt ze smaakbedervend, zolang ze ontkoppeld is of blijft van de zelfwerkzaamheid van de kleuter. Navertellen, dramatiseren, creatieve verwerking en zelf vertellen zijn op de meeste scholen uitzondering, ze zijn althans niet methodisch in het rooster verwerkt. Maar al te vaak staat het voorleesverhaal nog in dienst van een 'eng' pedagogisch doel: de 'moraal'. Simhoffer deed daarnaar enige keren een bescheiden onderzoek onder a.s. kleuterleidsters waarbij bleek dat 98%

Papa vertelt natuurlijk meestal een verhaaltje vóór het slapen gaan. Een Olifant komt bij de kapper en vraagt een permanent. Wanneer de kapper hem vraagt waar die permanent moet, wijst de olifant op zijn buik en zegt een beetje uit de hoogte: olifanten kunnen overal permanent hebben, als de kapper zijn vak maar verstaat. De kapper heeft vervolgens, niet helemaal vrij van eerezucht, de huid van de olifant in smalle reepjes gesneden en al die reepjes met hete tangen gekruld. Een kapper die iets soortgelijks bij ratten wil doen, heeft meer vakken-nis nodig. Zo, en nu gaan jullie fijn slapen, welterusten. Had ik gedacht; ze willen nog een verhaaltje. Dus vertel ik van de kabouter die stout is want hij vergeet zijn puntmuts af te zetten bij de kapper. En van de prinses die de kolenbrander niet wou trouwen omdat ie zwart was. En van de muis die een olifant ving maar niet wist waar ie hem moest laten. En van de man die trouwde en twee kinderen verwekte en een derde en zich afvraagt waarvoor, maar die het niet laat merken, want zijn kinderen kunnen er niks aan doen. Welterusten Niels, welterusten Ingrid. Morgen vertelt papa weer een verhaaltje. Er was eens een jongetje en die was jarig en toen kreeg ie een step want hij was al drie jaar, en hij stepte heel ver weg en hij kwam nooit meer terug, gelukkig maar. Want waar hij naartoe stepte, daar was alles fijn. Geen tandjes poetsen, geen bordje leegeten, geen speelgoed opruimen, niks van dat alles. Bofst dat jongetje even. En later gaat ie naar school, en in militaire dienst en laat ie fijn zijn. En nu zoet gaan slapen. Trek je maar niets aan van je vader, hij is dronken. Ik hoop dat jullie gelukkig worden. Kruip over de grond en zoek. Ergens op deze krankzinnige bol moet het zijn. Koud, lauw, warm, heet! Maar jullie moeten gauw zijn, want de bol suist eenzaam door het immense heelal en stikt in zijn eigen stank en niemand kan eraf. Er blijft een vader maar één goede raad voor zijn kinderen: blijf zitten waar je zit en verroer je niet, hou je adem in en stik niet.

(fragment uit 'de Knijpkat' van Kees Simhoffer)

van de door deze meisjes vertelde of geschreven verhaaltjes 'hinkten' op een moraal. De bestaande kleuterliteratuur lijkt overigens aan een zelfde bewustzijnsvernaauwing.

Die moraal bleek het eerste hete hangijzer in de discussie:

Het kleuteronderwijs moet de kleuters inderdaad voorbereiden op zijn plaats in de maatschappij. Dat lijkt een platitude waarover niet meer gediscussieerd hoeft te worden, maar in de tijd waarin de bestaande orde duidelijk discutabel is, krijgt deze zin nieuwe betekenis: het kleuteronderwijs moet zich als andere vormen van onderwijs maatschappijkritisch opstellen. Het voorleesverhaal zal daarbij een didactisch middel bij uitstek zijn. Maar in de meeste verhalen zijn de moeders lief en zachtmoedig (of ze ontbreken) en de vaders zijn betrouwbaar en sterk (of ze ontbreken eveneens). De kleuters horen meestal irreële verhaaltjes waarin het leven, doorspekt met natuurschoon, mooi en aangenaam is. En thuis gekomen mogen die zelfde kleuters op het balkonnetje van de flat spelen en luisteren naar ouders die ruzie maken of teevee kijken.

Het kleuterverhaal zou meer moeten aansluiten bij de leefwereld en bij de belevingswereld van het kind, zodat het zichzelf in het verhaal kan terugvinden en projecteren. Voor wie dit inzielt, zal dan tevens gelden dat verantwoorde literatuur voor kleuters daarom zal moeten afrekenen met elke mythe of elk mythisch element in de verhalen.

Zij die zich in de vergadering emotioneel bleven verzetten tegen deze 'nuchtere' opvatting en een beroep deden op werkelijke levenswaarden voor het kind, kregen - niet alleen van Simhoffer maar ook van de aanwezige moeders! - te horen dat een vader die niet alles kan en een maatschappij die blundert, meer waardebepalend zijn voor de kleuter dan een niet bestaande übermensch en dan Utopia.

In dit verband spreekt Simhoffer zich duidelijk uit tegen het sprookje en vóór het verbeeldingsverhaal.

Het sprookje is immers gedevalueerde lectuur voor volwassenen waarmee om vage historische redenen het kind wordt lastig gevallen. Bovendien berust het sprookje op mythische resten, kabouters, reuzen, heksen enz. Die elementen horen natuurlijk in een kleuterverhaal niet thuis, omdat het kind ze niet in zijn eigen realiteit kan herkennen en op hun waarde (waarheid) bepalen.

In het verbeeldingsverhaal daarentegen wordt wel van herkenbare elementen uitgegaan, waarmee de kinderlijke fantasie dan ken 'manipuleren': de bloem begint te spreken, de tekening gaat leven. Kinderen zijn immers bekwame surrealisten, maar slechte tovenaars (dus geen sprookjes). We mogen ze niet

voor de gek houden met imaginaire grootheden als ze een jaar later moeten leren dat één en één twee is.

De kleuter moet zich natuurlijk kunnen inleven in van alles en nog wat, maar hij is zelf realist genoeg om zich in te leven in bestaande objecten (of dingen waarvan het bestaan hem jammerlijk in 'sprookjes' voorgelogen is): een pop, een beer, een auto moeten mee naar bed en krijgen dus van de kleuter een eigen leven mee. Maar een dergelijke projectie zal hem niet frustreren, want ze berust op eigen waarneming.

Binnen de gedachtengang van Simhoffer valt uiteraard een veroordeling van de sinterklaasmythe. Afgezien van het feit dat het sinterklaasfeest langzamerhand enkel nog een wapen is in de handen van de producent - en accepteren van het 'feest' door de consument dus een gevaarlijke vorm van repressieve tolerantie(!) - is de goedheiligman een mythe die de kleuter niet als waar mag worden voorgeschoteld. Het kind is overigens zo'n bekwaam acteur, dat het er even groot plezier in schept 's avonds zelf een kadootje in de schoen te doen en het de volgende morgen enthousiast terug te vinden. Deze vorm van speltherapie door verstandige ouders voorkomt trouwens angstcomplexjes bij kleuters in de maanden november en december! De ervaring van Simhoffer met zijn eigen kinderen heeft hem geleerd dat zij zo kunnen opgaan in dit sinterklaas spel waarin ze zelf hun schoen vinden en vader voor sinterklaas speelt, dat ze het spel op de kleuterschool meespelen zonder het te 'verraden'.

De discussie over het hete hangijzer sprookje en het even hete hangijzer 'moraal' annex sinterklaas liep zo uit, dat er weinig tijd overbleef voor wat Simhoffer vooral wilde benadrukken: dat de kleuterlectuur de eerste kennis-making moet zijn van het kind met 'literatuur'.

Daarvoor moet er hoognodig een goede analyse komen van voor de kleuter geschikte verhalen. De bestaande toestand dat de leidster het verhaal van de schrijver moet navertellen, omdat de taal ervan voor de kleuter niet deugt, is onhoudbaar. Een kleuterverhaal zou een stuk taalgenot moeten zijn. De taal van de meeste verhalen is, origineel of in vertaling, abominabel.

De verantwoordelijkheid hiervoor ligt zowel bij schrijvers en uitgevers als leidsters en opleidingsscholen. Het is jammer dat de doorsnee leidster onvoldoende op de hoogte is van de markt in kleuterlectuur en dat er kapitalen worden besteed aan werkmateriaal en bijna niets aan boeken voor op de plank.

De doorsnee docent didactiek of Nederlands is overigens ook onvoldoende op de hoogte van het onderwerp, is de indruk.

Er zal daarom meer contact moeten komen tussen auteurs, uitgevers en kleuteronderwijs. Nu is de uitgave van kleuterboeken nog te vaak hobby van bijvoorbeeld de vrouw van de uitgever, of een melkkoetje voor de auteur die met zijn 'volwassen' werk onvoldoende verdient.

In dit verband wordt gesteld dat ook de schrijvers van kleuterteeveeprogramma's aan bepaalde eisen zouden moeten voldoen. Een programma als de

Fabeltjeskrant wordt door de aanwezigen als kleuterprogramma zeer negatief beoordeeld. Enkel een programma als Barend de Beer wordt als redelijk goed beschouwd.

Waarom zou er tegen slechte kleuterprogramma's geen actie mogelijk zijn?

Duidelijk is aan het einde van een chaotische discussie dat een herwaardering van het gebied van de kleuterliteratuur meer dan nodig is.